

Դ Ա Ր Բ Ի Ն Ը

ՆՄԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆ

Դիւպակին մէջ, հասարակաց հանապարհին առքերէ,
 Հսկայ կաղնույն դալար ուսեր կը բարձրանան դէպ յերեր,
 Այդ զովարար սուրերին չալ, մի կրպակի մէջ մըթին,
 Դարբնին ուժեղ, ջրդուս ձեռներ ցեղեկն ի բուն կաշխատին.
 Մագերն են սեաւ, զանգուր, երկայն եւ անխնամ, անյարդար,
 Դէմքն ալլայլած ամբան տօրէն, ձմեռն ցեղէն անդադար.
 Հակաին խորումն է միշտ խոնաւ աշխատութեան սուրբ քեստր.
 Մալձոսութեան եւ սրմութեան երբեք չ'ունի հակասն ամբ.
 Նա կաշխատի համբերութեամբ շանիլ ի'նչ որ կարեհայ,
 Իւր բազուկներ միշտ կը գործեն իրեւ հզօր մեքենայ.
 Անվոյթ է հա եւ անխրոճ, պարսական է ո'չ ումեք,
 Ռամիկ մըտաց հորիզոնն է հանգարս, անձուկ եւ անմէգ:
 Դեռ այգուն վաղ՝ մինչ ամէն ոք երազներով տատանի,
 Կը փչէ փռւն որոտալիւր գօրէն անգուտայ գագակի,
 Եւ կը լքուի ձայնն իւր ուռան ծանր չափով քաւ, քաւ, քաւ,

Որով ծեծէ եւ կրօանէ երկաթի ձո՛ղը սա՛հ սա՛հ :
 Երեկոյին երբոր մանկունք դպրասրնէն դառնան տուն ,
 Այդ բառուերին ներքեւ կեցած կը դիտեն կա՛յծը քոչսուն ,
 Կը փափաքին մտնել նորա կրպակէն ներս խաւարսչին ,
 Այլ երբ փոքրիկ կայծեր ցայտեն դուրս կը փախչին , կը խոսչին ,
 Եւ կը մեկնին բերկրասար , մինչ մեր աշխոյժ գործաւոր
 Իւր հաստ շրթներըն շարժելով կեղծէ ծիծաղ մ'անսովոր :
 Երբոր հասնի հանգստեան օրն , մաքուր կոկիկ ըզգեցած ,

Զաւակացն հե՛ս , սրբավայրին ի մէջ կրկնած ծունր ցած ,
 Կունկընդորէ ժամերգութիւնն , օրհներգութիւնն երկնային ,
 Կը շարժին իւր շրթունք , մինչդեռ աչերն ի վե՛ր կը նային ,
 Խորհրդալից եւ անբարբափ , վառեալ յերկնից լոյս անեղջ ,
 Եւ կը յիշէ իւր կողակիցն որ այժմ ննջէ շիրմին մէջ...
 Կը նայի որք հինգ զաւակացն , եւ հառաչով խո՛ր , բաբէ՛ ,
 Բիրս ձեռներովն իւր աչերէն կաթիլ մ'արցունք կը սրբէ... :

Աւստեղով, մերք հրնուելով, երբեմն իսկ սրսմելով,
կը յառաջէ ժամանակին թռչող անուոցն ի հոլով,
Արեալուսին կը ձեռնարկէ մի նոր գործոյ ուշադիր,
Վերջալուսին զայն կասարած կը գտնէ յոյժ բերկրալիւ.
Փակելով դուռն իւր կրակին՝ կը մեկնի տուն գոհ սրտով,
Զաւակացն հետ ընթրել, ապա հանգչիլ ի բուն անվրդով...:

* * *

Շրմուրհ ունիմ, Բե'զ, բարեկամ իմ արժանի եւ ազնիւ,
Այն կարեւոր դասուն համար՝ զոր ուսուցիր հաւատքիս,
Այսօրինակ եւ՝ այս կենաց հալոցին մէջ բոցաշունչ
Թո'ղ պատասխին մեր բաղդ, վինակ, խինդ ու կսկիծ, ցաւ, սրտուշ.
Թո'ղ այս գունակ ձեւակերպին վերայ սալին մեհանինչ,
Իւրաքանչիւր բոցավառ գործ, վասակ, խորհուրդ, ամեն ինչ...:

ԱԽԵՏԻՍ Կ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Սամսոն:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի՝ Ի ՀՐԱՏ ՄՈԼՈՐԱԿՆ

Կը յիշեմ թէ ամառուան հրատապ օրուան մ'երեկային, անտառի մ'եզրը, ամայի բլուրի մը զառկվարին վրայ քընացած էի: Վայրկեան մը քնէութենէն վերջը արթննալով մեծ եղաւ զարմացումս, երբ չէի կրնար ճանչնալ ո՛չ այն դաշտանկարը, ո՛չ մօտակայ ծառերը, ո՛չ այն գետը՝ որ բլուրին ստորուտը կը հոսէր, և ո՛չ այն հեշտածածան մարգագետինն՝ որ ի հեռուն, հորիզոնին մէջ կը կորսուէր: Արեւ մարը կը մրտնար, աւելի փոքր քան զոր սովոր չենք տեսնալ: Օգը, երկրիս անձանիթ ներդաշնակ ձայներով կը թրթռար, և թռչուններու ջափ մեծ միջատներ, ահագին կարմրափայլ ծաղիկներով ծածկուած անտերև ծառերուն վրայ կը

թռչտէին: Զարմացումէս, զսպանակէ մը մղուածի պէս ելայ ա՛յնքան զօրեղ ուստումով մը որ ինքզինքս յանկարծ ստքի վրայ գտայ, նորօրինակ թեթեւութիւն մը զգալով յիս, Հազիւ թէ քանի մը քայլ առի, կարծեցի թէ քունիս մէջ մարմնոյս ծանրութեան կէսէն աւելին յօդս ցնդած էր. և այս ներքին զգացումն, աշտցս առջեւ պարզուող բնութեան կերպարանափոխութենէն աւելի խորապէս ազդեց ինձ:

Սչքերուս և զգայարանքներուս հաւատալիքս չէրգար: Արդէն, այլ ևս մի և նոյն աչքերը չունէի ամենեւին, և մի և նոյն կերպով չէի ըսեր, անմիջապէս նշմարելով որ մարմինս շատ մը նոր ըզգայարանքներով օժտուած էր, մեր երկրին բնակչաց զգայարանքներէն լիովին տարբէր:

Ի մէջ այլոց մագնիսական զգայարանք մ'ունէի՝ որով մարդս կրնայ ուրիշի մը հետ հաղորդակցիլ, մտքէն անցածները հասկցնելու համար առանց խօսուելու բառերու պէտք ունենալու. այս զգայարանքը, մագնիսեալ ասեղին կը նմանի՝ որ Փարիզու Դիտարանին մէկ խորշին խորէն կը թրթռայ և կը դողդղայ երբ հիւսիսայգւմը կը վառի ի Շուէտ, և երբ արևուն մէջ ելեկտրական պայթիւն մը տեղի կ'ունենայ:

Յերեկան աստղը, ի հեռուն, լճի մը մէջ կը մարէր, և վերջնալոյսին վարդափայլ ցոլքերը, երկնից խորը կը սաւառնէին լուսային վերջին երազի մը պէս... Երկու Լուսիններ վառեցան տարբեր բարձրութեամբ. առաջինը մահկաձև, այն լճին վրայ, յորում Արեգակն աներևոյթ եղած էր. երկրորդը, առաջին քառորդի ձեւով, երկնից մէջ աւելի բարձրը, գէպ յԱրևելեան կողմ: Այս Լուսիններ յոյժ փոքր էին, և շատ քիչ կը նմանէին մեր երկրային գիշերանց անհուն ջահն եղող լուսին: Կարծես թէ ակամայ կարճակէին իրենց կենդանի բայց տկար լոյսն: Ապուշ կըրթած կը նայէի անոնց հետզհետէ: Այս տեսարանաց բոլոր եզականութեան մէջ գուցէ ամենէն զարմանալին այն էր՝ որ Արևմտեան Լուսինը, Արևելեան Լուսինէն դրեթէ երեք անգամ փոքր, և մեր երկրային Լուսնէն հինգ անգամ նուազ լոյն ըլլալով, այնպէս իմն կը քալէր երկնից մէջ՝ որ կարծես, ձախն դէպ յաջ կը վաղէր արագութեամբ, երթալ յԱրևմուտս յետ երկնային քրոջը հետ միանալու համար, և որուն ընթացքին դիւրաւ կարելի էր հետևիլ աչքով:

Արևամուտքին վերջին նուազեալ ցոլքերուն մէջ երրորդ Լուսին մ'ալ, կամ ճիշդն ըսելով, փայլուն աստղ մ'ալ կը

տեսնուէր: Այս աստղը յիշեալ երկու արբանեակներուն փոքրէն աւելի փոքր ըլլալով, զգալի սկաւառակ մը չունէր թէպէտ, բայց մեծափառ էր իր լոյսն: Երկնից մէջ կը սաւառնէր երեկոյին, ինչպէս կը թաւալի մեր Արուսեակն կամ Լուսարերն իր ամենահոյակապ պայծառութեան օրերուն մէջ, զարնան քաղցրերազ և մեզի գիշերներուն միահեծան իշխելով:

Երկնային կամարին վրայ արդէն վառիլ կոկիւէին ամենափայլուն աստղեր՝ յորս կրնայի ճանչնալ ոսկեճաճանջ Արջապանն, Վէկան, ա՛յնքան սպիտակ և ա՛յնքան ջինջ, որ Փոքր Արջին միւս եօթն աստղերը, և զողիտկոսական ուրիշ բազմաթիւ համաստեղութիւնները, երեկոյեան աստղը, նոր Գիշերավարն, Ջկան համաստեղութեան մէջ կը ճառագայթէր յայնժամ: Մի քանի վայրկեան տրտա դիրքն ուսումնասիրելէն, գլուխուած տեղս բոտ համաստեղութեանց ճշգրէլէն, երկու արբանեակները քննելէն, և անձնական ծանրութեանս թեթեւութեանը վրայ խորհելէն վերջը, անմիջապէս համոզուեցայ թէ Հրատ մոլորակին վրայ կը գտնուէի և երեկոյեան այդ չքնաղ աստղն: . . մեր ԵՐԿԻՐՆ էր:

* *

Աչքերս անոր վրայ յառեցան սիրոյ այն մեղամաղձոտ զգացմամբ թաթաւեալ՝ որ մեր սրտին թեւերը կը սեղմէ, երբ մեր միտքն կը թռչի դէպ ի սիրելի էակ մը՝ յորմէ դժնդակ հեռաւորութեամբ մը բաժնուած ենք. ընդ երկար դիտեցի այդ հայրենիքն՝ ուր ա՛յնքան տարբեր զգացումներ իրարու կը խառնուին և իրարու կը բաղխին, կենաց յուզմանց մէջ: Եւ կը խորհէի.

«Որչա՛մ ցաւալի է որ այս փոքրիկ բնակարանին մէջ բնակող անհամար

մարդկային էակներ, չեն գիտեր թէ ո՞ր կը գտնուին: Սիրուն է այդ մանր նշանագրի մը չափ փոքր նրկիրն՝ որ Արեւէն կ'ընդունի իր լոյսն, և Լուսին մ'ունի աւելի փոքրիկ, իբր մանրագրտական կէտ մը իր քովը: Ձգողութեան աստուածային օրէնքներով աներեւոյթին մէջ նետուած, երկնից անհուն ներգաշնակութեանց մէջ իբր ծփուն հիւլէ մը, իր տեղն ունի հոն, և վերը կը թառալի հրեշտակային կղզեակի մը պէս: Բայց իր բնակիչներն չեն գիտեր զայս: Զա՛րմանալի մարդկութիւն՝ որ շատ ընդարձակ կը կարծէ նրկիրը, խումբերու կը բաժնուի, և պատերազմներով կանցունէ ժամանակն: Այս երկնայն կղզւոյն մէջ ա՛յնքան գօրք կայ որչափ բնակիչ՝ որոնց ամենն ալ, իրարու դէմ՝ զինուած են, մինչ այնքան զիւրին էր խաղաղութեամբ կենակցիլ: անոնք փառք կը համարին ժամանակ առ ժամանակ քաղաքաց անուններն, և դրօշակաց գոյնն փոխել: Այս է ազգաց սիրելի զբաղմունքն, և քաղաքացոյց նախնական կրթութիւնն: Ասկէ զատ, իրենց կեանքը կանցունեն նիւթը պաշտեղով: Իմացական կարողութիւնը չեն գնահատեր: արարչութեան ամենահրաշալի խնդրոց անտարբեր կը մնան, և առանց նպատակի կ'ապրին: Ի՛նչ մեղք եթէ նրկիրն այս տեղէն տեսնային, ի՛նչ սիրով հոն պիտի վերադառնային, և ո՛րչափ պիտի բարեփոխէին իրենց ընդհանուր և մասնաւոր գաղափարները: Յայնժամ գոնէ իրենց բնական տեղը պիտի ճանչնային, և սկզբնաւորութիւն մը պիտի ըլլար այդ՝ որով տակաւ պիտի ուսումնասիրէին զիրենք չըմպատող վսեմ ճշմարտութիւնները, և փոխանակ անհորիզոն մշուշի մը մէջ, ողորմելի խեղճ կեանք մը վարելու, իս-

կոյն ճշմարիտ և իմացական կեանքով մը պիտի ապրէին:

(Շարունակելի)

ՔԱՄԻԼ. ՖԼԱՄԱՐԻՈՆ

Թարգ. Ի Գաղ.

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՊԱՍՏԱՃԵԱՆ

(Մուսթաֆա Ռաւա)

— 13300000 —

ՎՕԼԹԻՐ ՍԲՕԹԻ ՄԷԿ ԵՐԵՎԱՆԹԸ

Կենացս մէջ կայ օր մը, զոր երբէք չ'պիտի մոռնամ, օր մը, առ որ կը դառնայ միշտ յիշողութիւնս: Այդ օրն, այն օրն է յորում լօրտ Մաք-Նօրլան, որ 1825ին Բարիզ կը բնակէր, զիս Մէօրիս տպարանը տարաւ: Մտուց զիս երկրորդ յարկը բնակարան մը. պատուհաններն թիւյեղրի պարտէզը կը նայէին, և կարմիր օթոցներով ծածկուած էր սրահն, որ վեհափառ երեւոյթ մ'ունէր:

Ես 20 տարեկան էի այն ատեն:

Սիրտս սոսկալի կերպիւ կը բարախէր, ծանդերս կը կքէին, վտան զի մեր ժամանակի ամենէն մեծ և ամենէն նշանաւոր մատենագրին դէմը պիտի ելլէի, նորա դէմքը պիտի տեսնէի, ՎՕԼԹԻՐ ՍԲՕԹԻ ձայնն պիտի լսէի: Լօրտ Մաք-Նօրլան այլայլութեանս վրայ կը խընդար և կը խրատէր որ զսպեմ ինքզինքս, երբ դուռ մը բացուեցաւ ու ներս մտաւ անուշ և աղնուական կերպարանքով մարդ մը: Գաւազանի մը կը յենուր և դժուարաւ կը քալէր: Նրբէք իւր ժպտին նման անուշ ժպիտ մը երեւցած չ'է մարդ կային չրթանց վրայ, երբէք ելած չ'է այնքան հնչուն և անուշ ձայն մը, որ այսպէս շուտ առ ինքն գրաւէ զինքը լսողներուն սէրը:

—Սիր Վօլթր Սքօթ, ըսաւ լօրտ Մաք-Նօրլան:

Յետոյ զիս ներկայացուց, և խօսեցայ՝ երբ իմ անծանօթ անունս լսեցի այն հոչակաւոր անունէն յետոյ: Ապա քիչ քիչ այլայլութիւնս փառատեցաւ, վասն զի Սիր Վօլթր Սքօթ, անշուշտ իւր դիմաց գտնուող շուարած երիտասարդը մեղքնալով, պարզօրէն սկսաւ խօսակցիլ: Ֆրանսերէն հեշտիւ կը խօսէր, իւր սկիզբիական հնչունն շատ անախորժ չ'էր, և իւր գաղափարներն, թէև Ֆրանսերէնով կ'արտայայտէր, սակայն իւրեանց բրիտանական հոտն չ'էին կորսնցնէր:

Սիր Վօլթր Սքօթ գրասէր էր. գաւառացի գրավաճառի մը որդի մը ըլլալով, երջանիկ համարեցի ինքզինքս որ կրնայի հոչակաւոր օտարականին հարկ եղած գրքերուն գնման նկատմամբ խորհուրդներ տալ իրեն: Ուստի Վօլթր Սքօթի կառքը նստայ իւր քովը, և ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէի իւր ամենափոքր խօսքերն: Առաջարկեց որ այն իրիկուն իրեն և լօրտ Մաք-Նօրլանի հետ ընթրեմ, ինչ որ ընդունեցայ իւր ամենամեծ պատիւ մը:

Բարիզու մէջ գտնուած բոլոր հին գիրք ծախողներու խանութներն սլըտըտեցանք: Վօլթր Սքօթ ճշմարիտ ուրախութիւն մը կ'զգար այն փօշիպատ բարեկամներն բանալով ու քննելով: 2-300 կտոր հազուադիւտ գրքեր գնեց և խնդրեց որ զանոնք կապել տամ ու երեկոյին իւր ապարանքը երթամ: Երեկոյին սնտուկն Լօնտրա զրկելէ յետոյ՝ Մէօրիս ապարանքը դացի:

Ընթերցողն ներողամիտ թող ըլլայ այսպէս մանրամասն խօսելուս, գիտնալով որ Վօլթր Սքօթի հետ ունեցած առաջին տեսակցութիւնս կը սլատմեմ:

Ընթրիքի ատեն խօսք բացուեցաւ Բարիզու գրավաճառութեան, հին գրքերու առևտուրի և այն գանձերուն վրայ, որք հնավաճառաց խանութներուն մէջ կը գտնուէին:

—Մեր ամենէն նշանաւոր քննադատներէն մին, ըսաւ Վօլթր Սքօթ, նա որ Անկլիոյ մէջ մոտոյ գրական քննադատութիւնն, Սամուէլ Ժօնսըն, հին գրքեր ծախողի մը որդի էր:

—Այդ կէտը չ'էի գիտեր, ըսաւ լօրտ Մաք-Նօրլան:

—Ես ալ Սամուէլ Ժօնսընէն իմացայ, և թէև այն ատեն խիստ նորատի էի, բնաւ մոռցած չ'եմ թէ Սամուէլ Ժօնսըն ինչ պարագայի մէջ պատմեց զայն: Հայրս Վարդիքի մէջ դործ ունենալով էտիմպուրիէն մեկնէր էր, և արձակուրդի ատեն ըլլալով, զիս ալ հետ առած էր իբր ճամբու ընկեր: Մեզ հիւրընկալող բարեկամն էր Քրաունի կոմսը, որու ապարանքը Սամուէլ Ժօնսընի ապարանքն էր դրեթէ: Վասն զի այս միջնաւոր և հիւանդատ ծերունին կոմսուհւոյն պէս համբերատար ու անձնուէր մտերմուհւոյ մը պէտք ունէր: Յայտնի էր որ այս համբերութիւնն ու անձնութիւնն ծայրայեղ էին, վասն զի Սամուէլ Ժօնսընի դործոց մէջ տեսնուած դառնութիւնն ու հպարտութիւնը կը տեսնուէր նաև իւր կենաց մէջ: Առանց բանի տեղ գնելու այն սովորական յարգանքներն, առանց որոց ընկերական յարաբերութիւնք անկարելի կ'ըլլան, բարձրաձայն կը քննադատէր, երեսու երես կը պախարակէր և ընտու մէկէն չ'էր քաշուեր: Այս կոպիտ անկեղծութեան հետ ունիւր նաև չափազանց դիւրաբեկ սիրտ մը: Ինք, որ զամէնքը կը քննադատէր, չ'էր ուզեր որ մէկն թեթև գիտողութիւն մ'ըներ իրեն:

Այսպիսի մարդ մը սիրելի չէր կրնար ըլլալ ինձի պէս տղու մը, մանաւանդ Սկովտիացի տղու մը. վասն զի, թէ և դեռահաս, գիտէի որ Սամուէլ Ճօնսըն իմ երկիրս կը ծաղրէր և շարունակ կըսէր թէ «Սկովտիացիի մը համար ամենէն «գեղեցիկ տեսարանն է այն մեծ պողոտայն, որ զինքը Լօնտրա կը տանի» երբեմն հետս խօսած աստեղն անանկ կոպտութեամբ կը խօսէր որ, տեսակ մը ալապիւնիկ կ'երեւէր ինձ, և կըրցածիս չափ հեռու կը փախչէի իրմէ։

Իրիկուն մը Քրաունի կոմսուհին շատ մարդ հրաւիրած էր և ինքրէր էր Սամուէլ Ճօնսընէ որ, ընթրիքի ժամուն տունը գտնուի։ Ծերունին, որ սովորաբար չ'էր ուշանար, այն երեկոյ չ'երեւցաւ։ Ընթրիքի ժամն անցաւ և Ճօնսըն չ'էր գար, ժամ մը, երկու ժամ սպասեցին, և վերջապէս ընթրեցին։ Թէյը խմեր էին և ժամանակն անցեր էր, երբ Սամուէլ Ճօնսըն ներս մտաւ։ Ամէնքը զարմացան իւր կերպարանքին։ Չ'ուէր նա այն հպարտ ու դաժան երևոյթի, որու համար շատերն իրեն թշնամի եղած էին. նա տկար և տգեղ էր. հազուատներն ձիւնով և տիղմով ծածկուած էին։ Լռութեամբ անոր կը նայէին։ Ծերունին կոմսուհւոյն մօտեցաւ։

— Տիկին, ըսաւ, կ'աղաչեմ որ ներողամիտ լինիք ինձ... Ձեզի խօսք տըռած ատենս՝ միտքս չ'եկաւ որ այսօր Նոյեմբերի 21ն է... 21'ը գիտեր։ Կեցիք որ ըսեմ ուրեմն. այս ալ տպաշխարութիւն մ'է։

Այսօր 40 տարի եղաւ ճիշդ, որ օր մը, Նոյեմբեր 21 ի օր մը, հայրս, որ հիւանդ էր, ըսաւ ինձ. «Սամ, սայլա-«կը լծէ, ես ալէկ չ'եմ, Վալթօլի շու-«կայն գնա՛ և իմ տեղս խտնութեմբ բաց

«ու գիրք ծախէ։» Իսկ ես, տիկին, իրմէ ընդունած դաստիարակութեանս համար հպարտանալով, ես, որ մինչև այն ատեն իւր աշխատութեան հացն կուտէի, ես, որ վերջէն անօթի մնացի. մերժեցի։ Այն ատեն հայրս իւր խնդիրն կրկնեց այնպիսի անուշութեամբ մը, որու յիշատակն այս վայրկեանիս կ'սպաննէ զիս։ «Օն, Սամ, ըսաւ, չէ՛ «մի՛ ըսեր, դնա՛, որ մը կորսնցնելը «մեղք է։» Եւ ես, հպարտ չուն, մերժեցի։ Ինք ելաւ դնաց, և... մեռաւ, հայրս... մեռաւ քանի մ'օր ետքը։

Ճօնսըն երկու ձեռքը ծածկեց իւր այտերէն վար վազած արցունքներն։ Ապա շարունակեց։

— Անկէց ի վեր 40 տարի է, տիկին, և 40 տարի է ի վեր Նոյեմբեր 21ին Լիչֆիլտ կ'երթամ։ Սայլակով երթալ չ'ուզած ճամբաս ոտքով կը քալեմ անօթի. չորս ժամ գլուխս բաց կը կենամ Վալթօլի շուկան, ճիշդ այն տեղ ուր հայրս երեսուն տարի աշխատելով զիս սնոյց։ Անկից ի վեր քառասուն տարի է, հայրս ինձմէ ազտիկ էր երբոր մեռաւ... և ես չ'եմ կրնար մեռնիլ։

Ճօնսընի հեծկտուքն վերստին սկսան, յետոյ գլուխը վեր առաւ և սոսկալի ժպիտով մը ըսաւ։

— Բայց ինչ օգուտ ունի լալը։ Ո՞չ տպաքէն հո՛ն, Վալթօլի հրապարակին վրայ միտքս եկաւ այն խօսքն, Ռասսըլայի բերանը դրի և որու այնքան հաւնեցանք. *Was n'ic է, was n'ic*։

Ոչ ոք համարձակեցաւ Ճօնսընը մխիթարել, և ամբողջ ներկայից արցունքներն երկար ատեն խառնուեցան՝ զըզջացող ծերունոյն արտասուաց։

Հասկնալու համար թէ այս տխուր պատմութիւնն ինչ ազդեցութիւն կըրնար ունենալ, պէտք է, ինձի պէս, Վոլթր Սքոթի բերնէն լսած ըլլալ զայն։

ՍԵՐ ՀԷՆՐԻ ՊԵՐՅԱ

Թարգ. ***

ԴԻՏԱԿԱՆ ԶՐՕՍԱՆՔ

ՋԵՌԲԸ ԶՐՈՅ ՄԷՋ ՄԵՆԼ ԱՌԱՆՑ
ԹՐՁԵԼՈՒ

Ջրով լի կոնքի մը մէջ, ձգեցէք քա-
ռորդ մէծիտի մը, մատանի և կամ ու-
րիշ իր մը, ծանուցէք ներկայից թէ
ջրոյ մէջէն պիտի առնուք բան մը՝ ա-

մինչև յատակն, դուրս առէք մէջը
ձգուած իրը և ներկայից ցոյց տուէք
ձեր ձեռք՝ որ առաջուան չափ չոր է,
Լիքօթօթի փոշին ընտիր ձեռնոց մը կը
լինի քո ձեռաց համար, և այդու ձեռ-
քըդ զերծ կը մնայ թրչելէ:

Կ. Յ. ԳՍՍԱՊԵԱՆ

ռանց ձեռքերնիդ թրչելու:

Յաջողելու համար պարտիք ջրոյ մա-
կերեսն գոցել այնպիսի գոյացութեամբ
մը, որ երբէք յարակցութիւն չ'ունենայ
ջրոյ հետ և այսու պատճառաւ ջուրն
չկարենայ իր մէջ միտեալն թրչել: Լիֆո-
փօսի փոշին (poudre de lycopode) զեռ-
նամամուռ փոշի, որ ամէն գեղարան
կրնայ գտնուիլ, այս յատկութեամբ
օժտեալ է: Սոյն փոշով երեսն ծածկե-
ցէք, այնուհետեւ ձեռքերնիդ միտցէք

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԵՒ ԴՈՒՐԵԱՆ

(Զուգահեռութիւն մեւելոց)

Պէշիկրաշեան. — Ողջոյն, սիրելիդ իմ
Դուրեան, որ դեռ պատանի՝ և սակայն
անուանի հանգիստացար քու տաղերովդ
և թատրերգութեամբքդ:

Դուրեան. — Ո՛ր մեծիկ Պէշիկթաշեան,
քու շաղկապդ հետեւելով փառք ստա-
ցայ, քու վայելած համբաւդ տեսնելով

և ես ուզեցի նմանիլ քեզ : Ուրեմն սաոյգ չէ՞ ըսել թէ դու հարթեցիր իմ առջեւ այն ճանապարհ՝ յորմէ գնացի դուղբով քայլելով Պառնասոսի գագաթն :

Պէշիկրաշեան .— Յիրաւի գքեզ կանխած եմ թատերագրութեան մէջ , այլ դու յիս չես գտած քերթով լինելու կոչումն , այլ ի քեզ : Կանուխէն օժտեալ ընտիր ձիրքերով երևան եկար , ծագեցար իբրև սկիւն արևու , և մարդիկ հիացան ի քեզ : Թէև ձեռքեամբ խոնարհ , այլ մեծ հանդիսացար խորին մտածումներովդ : Արծուոյ թօրչներով չափեցիր զանհունութիւն , և քեզ ներշնչողն եղաւ դեղեցիկն , և մանաւանդ վսեմն : Իրաւամբ աշխարհի վեհագետք կը նախանձին բանաստեղծին , թէպէտ նորա ծնունդ թնդանթօթաց որտաղ ոչ բոմբւններով շողումնուիր , և սակայն մեծ է նա :

Դուրեան .— Աւա՛ղ , երբ այն ինչ երգել սկսայ , չրթունքս կտրկամեցան , ծայնս նուաղեցաւ , զգացի թէ մահառիթ հիւանդութեան մը ենթակայ եմ , պահ մի այնպէս կտրձեցի թէ բոցավառ մորենին եմ , կը վառիմ՝ բայց չեմ այրիր , այլ ընդհուպ վերահասու եղայ թէ ծախիչ որդ մի կը կրձէր զիս ներքուստ , դալուկն նկարուած էր գէմբիւ վերայ , և շիրմին եզրն հասած կը լսէի կարծես յաւիտենականութեան երգոց խորին արձագանգներն : Կը շնչէի , բայց ստուեր մ'էի լսի , կենաց գարունն ինձ համար մթին էր , և այդ մթութեան մէջ կ'երազէի , ծարաւի էի սուրբ տէնջերու , և մինչ կը յուսայի գրկել գեղոյ և շնորհաց ոգեակ մի , ահա մահու ուրուականին գէմաւ գէմ գտնուեցայ :

Պէշիկրաշեան .— Ապրիլ այն աշխարհին մէջ՝ որ բազումք կը տառապին , կը հեծեն , կը սգան , դառնագոյն է քան

զմահ : Մարտի դաշտ մ'է աշխարհ , մարդիկ գունդագունդ կ'անկին՝ որպէս յաշնայնի տերեւք ծառոց : աստ կը տեսնես վիրաւորն , կը լսես նորա սրտամորմոք հառաչներն , և սակայն անկտրեկիր իը լինիս , զի ընդհանուր է տառապանքն , տառապա՛նք , այս է գրուած խոնարհ գեղջուկէն սկսեալ մինչև տմենէն մեծ մարդոյն հակառն , այո՛ , կը տառապին առաւել ևս մեծամեծք , մանաւանդ ի նոսա կը տառապի բանաստեղծն , նա նման է այն նետահար թռչնոյն՝ որոյ սրտին խորն մըխուս է սլաքն , և սակայն կ'երգէ նա երանի՛ քեզ , որ Մուսոյից՝ սիրեցեալ զաւակն եղար , ի՞նչ փոյթ թէ կրեցիր վշտեր , զորս աղքատութիւնն կը խըրկէր քեզ : այսպէս նախատահմանեալ է ի յաւիտենից , զի թշուառութեան խորագանն հարուածէ՝ աշխարհի իմաստունքն , մեծ մարդիկն :

Դուրեան .— Ուրեմն գո՛հ եմ որ և ես տառապեցայ , առանց մեծ ոք լինելու , այլ ինձ փառք կը համարիմ մեծ մարդոց տառապանքներն կրել , նմանավիշտ լինել նոցա : Թասոց ես աղքատ էր , և իւր կատուին կ'աղերսէր , որ իւր փայլուն աչքերով լցս տայ իւր նեւմ սենեկին : աղքատ էի ևս ալ , հոգէ կանդեղ մ'ունէի լոկ , «աղքատութիւն , ո՞վ կը զրկէ գքեզ , չեմ կարծեր որ երկնից հեղինակութիւնն լինիս , այլ դժոխոց մի անհամ կատակը» : Կը նախազգայի թէ երիտասարդութեանս ծաղիկն պիտի խամրէր ընդհուպ , այլ կուզէի մեռնիլ ձեռքս քնարին վերայ դրնելով :

Պէշիկրաշեան .— Այդպիսի մահն անմահութիւն է , գերեզմանէն անդին ապրիլ՝ ահա կեանքն , ես ալ նոյն փափաքն ունէի , կ'ուզէի մեռնիլ , այլ երգելով

մեռնիլ, երիտասարդութեանս աստեն անհուն սիրով նետուած էի ուսուցչական ասպարէզն, ցորեկներն մանուկներով շրջապատուած, կ'ուսուցանէի նոցա, իմ ոսկեղինիկ յոյսերս ու երազներս կը թւածէին դպրոցի ջինջ մթնոլորտին մէջ, գիտէի թէ այդ մանուկներ՝ ապագայի աստղեր են պայծառ, գիտէի թէ դպրոցն ընտրելով ինձ օթեան, կը ճաշակէի հոգեկան բերկրութեան մը քաղցր պտուղն. զի ուսուցչութեան մէջ երկնային բան մի կայ, նա մեծ է որպէս մարգարէն հին ժամանակի, և նուիրական որպէս կրօնաւորն արդի ժամանակաց: Եւ երբ կը դառնայի դէպրոցէն, և կը փակուէի խցիկիս մէջ՝ հոն ևս առանձին չէի. բազմաթիւ մեծ բանաստեղծներու, մատենագիրներու, իմաստաւորներու ոգիք կը շրջապատէին զիս, և գիշերոյ ժամեր կը սահէին արագ նոցա հետ խօսակից լինելով, և գրելով, և քերթելով, և հուսի ուրեմն կը գոչէի, «ես ալ հեղինակ մ'եմ»:

Դուրեւան. — Ապարդիւն չէր կեանքն զոր վարեցիր, կոյր և տգէտ ժամանակի մէջ ծնած՝ և սակայն յալթահարեցիր բազմաց թիւը կարծեաց՝ որով կը դատապարտուի վարժապետն: Միամիտներ կը բացազանչէն վարժապետին երեսն ի վեր, մեղք որ վարժապետ է. այս բացազանչութիւն կը նշանակէ ըստ իս, մեղք որ մոլորեալ մ'է: Ե՞րբ արդեօք մեր ազգն ևս պիտի գիտնայ իւր սխալն, և պաշտէ ինչ որ երբեմն կոյրէր: Իսկ ի՞նչ ըսեմ այն գիշերաջան աշխատութեանց համար, Արշակդ կը գրէիր, անհամեմատ բազում Արշակներու հետ, որպէս հեղինակն է անհամեմատ: Այն վճիտ լեզուաւ, այն յստակ բացատրութեամբք, այն ընտիր դարձուածներով, այն սլափաճ հանգոյցով

հեղինակն երեսու մեծ և աշխարհիկ մատենագրութեան մէջ Արշակդ տաւալ յալթանակ. Եւ զոյգ ընդ թատերագրութեանցդ տարածուցան քերթուածներդ, սիրուն երգեր, որք քաղցրիկ անունդ ժողովրդական պիտի ընէին, զի թերեւս դու ևս քեզ համար կընտրէիր Պէռանժէի այս նշանաբանն. «Ժողովուրդն է իմ մուսոյս»:

Պէշիկպաշեան. — Շնորհակալ եմ քու պատուատրական խօսքերուդ համար, իրաւ է որ թատերական գրուածոցս մէջ պահած եմ միութիւն, և մինչև իսկ նոր թուական մը րացած եմ աշխարհիկ լեզուի համար, բայց կը խոստովանիմ թէ իմ թատերագրութիւնք թերի մտացած են դժբաղդաբար, այնու զի իմ դիւցազներն այրեր եղած են միայն, և կինն ի բաց վտարուած է, աստի կը յայտնուի թէ մասնաւոր ժամանակի մը համար գրուած են ատոնք: Ո՛րքան մեծ յեղաշրջում պիտի կատարուէր թատերագրութեանցս մէջ, եթէ կինն ևս ունենար գլխաւոր դեր, նորա ըզգացմունք և մտածմունք հզօրապէս պիտի ներգործէին յիս, և լեզուիս պիտի տային աւելի կորով և աշխոյժ, որով հրեղէն ոճով մի պիտի բացատրէի սէրն, զանազան ձևերու ներքեւ:

Դուրեւան. — Յայդմբախտաւոր գըտնուած եմ քան զքեզ, վասն զի իմ օրերուս հայ թատրոնն կազմակերպուած էր ըստ բուսականի, և իմ սպասանեկան առաջին յոյզերս թափեցի թատերագրութեանց մէջ, սիրոյ բարբառն արձակեցի, և սիրտս քնոր մ'էր նոյն գողարիկ զգացման նուիրեալ արցունքներով թրջուած, իմ սիրոյ տեսլականն նկարեցի զանազան անուններով. Թատրոն կամ Թշուառներու մէջ վարդուհին էր այն, անձնուէր կոյս, Սև Գողերու մէջ

Նազենիկն, մայր բարի, Ասպատակու-
րիւնք Պարսկացին մէջ Զարմուհին, սի-
րող սիրտ գերեզմանէն անդին ևս, իսկ
Վարդ ևւ Շուշանի մէջ Շուշանն առաջին
սիրոյ այն զուարթուն, որ Լամարդիմի
Ռափայէլի Յուլիային, Կրացիէլլային, եւ
Կէօթէի Վերդիի Շարօթին չափ փա-
փուկ, սլաշտելի և խորագգած էակ մ'է :

Պէշիկթաշիան. — Այո՛, սիրող սիրտ
մի ունեցար, և ամենէն աւելի զԱստ-
ուած կը սիրէիր, յայդմ էր հոգւոյդ
մեծութիւն և զգացմանցդ բարձրու-
թիւն. բարեպաշտ էիր, որպէս ծնած
էիր բանաստեղծ. Սկիւտարու Նոր-թա-
ղի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյն մէջ քու
սաստուածային օրհներգութեանցդ ա-
ղաղակն սիրալի արձագանգներ հանած
է, երբ դու գալիր մանուկ անդ. կ'ըս-
պասաւորէիր, և բարեպաշտ ժողովրդ-
եան սրտերն կը յուզէիր սուր և քաղց-
րորդ ձայնովդ :

Գարեան. — Այն ժամանակէն կ'ու-
զէի սորվիլ Աստուծոյ փառքերն երգել,
զի գիտէի թէ ընդհուպ հոգեակս հոս
պիտի ունանար, այս երանաւէտ վայրեր,
որ չիք վրդով, չիք անօթութիւն, չիք
վիշտ և անողոք հիւանդութիւն, վեր-
ջապէս չիք կենաց սպաքար : Հեռի աշ-
խարհի աղմուկէն կը մոյլենք աստ
յուրտենականութիւնն, հանգչած ե-
րանութեանց աղբիւրին քով զմայլմամբ
կը տեսնեմք թէ թէպէտև մեր ճակատն
յաշխարհի փուշէ պսակներով պսակուե-
ցաւ, այլ սակայն յերկինս կը տեսնեմք
դափնեայ պսակներ՝ որք մեզ համար
պատրաստուած են : Օ՛ն ձեռն ի ձեռն
երթանք փնտռել այս բիւրաւոր ոգեաց
մէջ մեր ազգակից եղբարքն ոյց նուի-
րուեցան մեր քնարներն :

Պէշիկթաշիան. — Օ՛ն, երթա՛նք...
Ս. Գ.

ՊՐԻԱՆ ԱՐՁԱՆԱԴՈՐԾԸ

Պրիան արձանագործն դեռ աննշան
էր և կ'ապրէր Բարիդի մէջ, հագիւ իւր
հացին դրամը շահելով : Կը բնակէր մութ
ձեղնայարկի մը մէջ, ուր բնաւին կրակ
չ'էր վառէր, այլ միայն այն ստեն երբ
արձանի մը կաղապարը պատրաստէր :
Անոր գլուխ գործոցն էր Հէրմէսի ար-
ձան մը՝ զոր սաստիկ կը սիրէր : Զըմ-
բան գիշեր մը այնչափ ցուրտ էր, որ
Պրիան բոլոր զգեստները իւր վրան ա-
ռաւ և մտաւ անկողին : Իսկոյն յիշեց
թէ՛ նոյն գիշերուան սաստիկ ցուրտը
կրնայ սառեցնել իւր Հէրմէսն և աւե-
րել իւր գլուխ գործոցն, ուստի վեր-
ցուց զգեստներն անկողնոյն վրայէն եւ
ծածկեց զայնս արձանին վրայ : Յաջորդ
առաւօտուն Պրիան մեռած գտնուե-
ցաւ անկողնոյն մէջ : Սառած էր : Սա-
ռած էր նաև իւր արձանը : Երբ ջա-
նացին վերցունել արձանը, բազուկնե-
րէն մին կոտրեցաւ : Այսպէս է Հէր-
մէսի գեղեցիկ արձանին պատմութիւնն
որ կը գտնուի Բարիզու գեղարուես-
տից ձեմարանին մէջ : Հազարաւոր այ-
ցելու կը զմայլին տեսնելով սոյն հրա-
շալի գործն այն աղքատ գործաւորին,
որ սառեցաւ ցուրտ գիշեր մը տաքնա-
լու չափ ածուխ կամ փայտ չ'ունենա-
լուն համար :

ԱՆՅԻՊ. ՖՕԼՎԸՐԻ ՄԱՆՆԻ ՄԷՋԷՆ

Մեր փոքրիկ ընթերցողներ, երբեմն
երբեմն հանդիսիս մէջ զանազան գիւ-
տերու վրայ հետաքրքրական տեղեկու-
թիւններ ընթերցած են, բայց այս ան-

գամ այնպիսի գիւտի մը պատմութիւն պիտի կարդան, որ յիրաւի իրենց անհաւատալի պիտի երևնայ. բայց պէտք

և պէտք է պատրաստուինք այսուհետեւ աւելի հետաքրքրական, աւելի անհաւատալի գիւտերու պատմութիւնն

չէ որ կասկածին, քանզի այնպիսի ժամանակի մը մէջ կ'ապրինք, ուր գիտութիւնն հսկայաքայլ կը յառաջագրիմէ,

կարգաւոր և երբեմն ահա՛նապէս իսկ լինեցու :

Պարոն Ֆովլըր ամերիկացի մ'է որ

Պօրտոյի մէջ կը բնակի . բաւական յանդուգն գործ մ'ըրած է :

Մանչի ծովուն վրայէն տնցած է 6 մէթր երկայնութեամբ երկնաւակով մը . իւրաքանչիւր նաւակին լայնութիւնն 20 հարիւրորդամէթր , և ծովու մակերեսէն վեր ունեցած բարձրութիւնն 30 հարիւրորդամէթր շինուած է :

Պուլօնէէն մեկնած է աւաւօտեան ժամը կին և երեկոյին հասած է ի ֆօլքէսթըն ժամը 3ին :

Անցքին ժամանակ հոսանայ ուժգնութիւնը և հակառակ հողմերու ազդեցութիւնն կարելի եղած չէ բացատրել : Նաւաւորդներն և նաւավարներն չեն կրցած երբէք հասկնալ թէ ի՞նչ կը նըշանակէր ծովուն վրայ քալող այդ մարդը : Ամեն կողմէն կեցցէներու աղաղակներ կ'ողջունէին տարօրինակ նաւորդը :

Հասած է ի ֆօլքէսթըն բաւական յոգնած այդ դժուարին ճամբորդութենէ որ տեւած է 12 ժամ : Այդ միջոցին մի քանի կաթիլ սուրճ և հացի փոքր պատառ մը միայն առած է : Ծովուն խռովեալ վիճակը երբէք իրեն թոյլ չէ տուած կանգ առնուլ : Վերջապէս իւր եզական ուղեւորութիւնը յաջող պարագայներու մէջ կատարուած է :

Պ. ֆօվլըռ պատուոյ լէգէոնի ասպետ է . նաև տէր բազմաթիւ առաջատանաւունց :

Չը մոռնանք ըսել թէ՛ այդ վտանգալի անցքին ժամանակ Ռէքուէլ շոգենաւը կ'ընկերանար անկիրացի նաւապետին :

Մ. Գ. ՄՈՋԵԱՆ

ՀԱՄԲՈՐԳՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԲԵՒԵՆ

ԵՐԿԻՐ ՖԻԱՆՍՈՒՍ ԺՕՁԷՖԻ

ԵՒ

Ծ Ո Վ. Ն Ո Ր - Չ Է Մ Պ Լ Ա Ի

ԳԼՈՒՆ Ե .

Թե ի՞նչպիս կը գտնան Ֆրանսուա Ժօզեֆի երկիրը . — Առաջին արշաւանք . — 1873ի ձմեռն . — Շուներն . — Արեգակնային վերադարձն . — Հիւսիսայց :

(Շարունակութիւն 12 քիւէն)

Դեկտեմբերի սկիզբը շուներուն համար նոր թուականն մը բացուեցաւ . իրենց համար շինեցինք նաւէն դուրս խիստ ընդարձակ խշտիկ մը ձիւնէ , յորում դուրեցաւ երկու կանոնաւոր դժերու վրայ , յարգով լեցուած սընտուկներ , որոյ իւրաքանչիւրին վրայ դրաւած էր բնակչին անունը :

Շանց ձմրան բնակարաններն պարտին միշտ սառոյցի վրայ շինուած լինիլ . էսփրիմացւոյ շուներն առանց բնակարանի կ'ապրին : Այդ անասուններն նաւուն մէջ պահելն առողջապահիկ կանոնաց դէմ գործել է :

Ամէն առաւօտ Հալլէս խշտիկին դուռը կը բանար . անմիջապէս շուներն խմրովին գլուխնին և քթերնին երկընցուցած սառոյցին վրայ կը վազէին եւ առնդեամբ կուռելու համար :

Երբ օդը մթին և մշուշապատ չը լինէր , խորամանկ անասուններն հազար և մի ձևերով կը քծնէին մարդուն քով տեսնելու համար թէ՛ նա իրենց համար ի՞նչ կը պատրաստէր . և ահա՛ կ'սկսէր տարբեր հաջիւններու , փոքրիկ մըրնչիւններու , երեքուն պոչերու , տարած-

եալ թաթերու և մուրացիկ մանչմանց տարօրինակ դաշնակ մը : Նուագահանդէս մը :

Եւ այն տոտեն ամէն ոք արշաւասոյր կը դիմէր այն վայրն , ուր նախորդ երեկոյին ձեան մեջ պահած էր հացի կամ փոկի կտոր մը , խորամանկ ակնարկ մը արձակելով , մերձա՛յայքն անգաղտնապահ վկայ մը չլինելուն վրայ վստահ լինելու համար :

1873ի ձմեռն անցաւ առանց ո և է յիշատակելի արկածի մը , Թէկէքօմ և սառույցներն բացարձակ անշարժութիւն մը պահեցին , հակառակ կերակրոց բարւոքման , նաւուն մէջ հիւանդացողաց թիւն բազմացաւ :

Ընդհանրապէս բեւեռային ծովուց նաւորդք սփռալիւք կոչուած հիւանդութեան կ'ենթարկուին : Հոչակաւոր Սպանիացի նաւորդք , ԺՁ . դարուն մէջ այդ հիւանդութենէն խիստ նեղուեցան : Միւսք նաւորդներն (1619) մեռան : Պէհրինկի խումրին մէջէն (1744) 42 անձ ենթարկուեցան այս հիւանդութեան : Ռօմալօֆ (1768-69) կորսնցուց իւր նաւաստեաց զրեթէ կէսէն աւելին :

Կիտրոնէ օշարակն , երուած գետնախնձորն , թթու պտուղներն , թարմ կանանչեղէններն , թարմ միսն , գինին , գարեջրոյ խմորն և բաց օդին մարգանքն ընտրելագոյն դեղերն են սոյն հիւանդութեան , սր իւր կոտորածներն ի գործ կը դնէ մանաւանդ ձմրան եղանակին մէջ , և գարնան մերձեցման ժամանակն :

Արեգակն երևցաւ 1874 յետոյ . 24ին : Բիչ մը ժամանակ ևս , և ահա՛ բախիրներով արշաւանքն պիտի սկսէր , որոյ խորհուրդն երկար ժամանակէ ի վեր յղացեալ էր , և որոյ նպատակն պիտի

լինէր ծանօթացումն Ֆրանսուա Ժօզէֆ Երկրին :

Ճանապարհորդք չէին ուզեր երրորդ եղանակ մ'եւս անցնել երկրագնդիս այդ անասունչական մասանց մէջ :

Նաւն բանտարկուած էր սառույցներուն մէջ , պաշարք բաւական չէին նոր տարւոյ մը համար և նաւաստեաց առողջապահական վիճակն որ տարակուսանաց ծնունդ կուտար , աղետաբեր հետեանքներ պիտի ունենար երրորդ ձմրան մէջ : Ուստի և Բաեէն և Վէյթրէյս գնդապետք որոշած էին լքանել նաւն , և վերադառնալ յԵւրոպա բալխիրներու և նաւակներու միջոցաւ :

Երկրորդ ձմրան յայտարար նշաններն եղան առաջնոյն նման աներեւակայելի փայլով հիւսիսայդներ : Այն այլազան ձևերն որոյ ներքև նոքա կը ներկայէին , չէին կրնար նկարագրուիլ իրենց մշտաուե փոփոխութեանց պատճառաւ : Օթերկոյթն կը ներկայանար մերթ լուսաճաճանչ կամարի մը ձևոյն ներքև , մերթ կայծակնայայտ աղեղներու կերպարանօք . աւելի յաճախ այս զանազան նկարներն իրարու կը խառնուէին . իրենց երևման ժամանակն կը տարածուէր սեպտեմբերէն մինչև մարտ ամիս :

Ահաւասիկ , ըստ վկայութեանց ծովակալ Բաեէնի , հիւսիսայգի մը փոփոխութիւններն :

« Նախ տեսանելի կը լինի հորիզոնին վրայ , հարաւակողմն , դժգոյն կամար մը , որ տակաւ սու տակաւ կը լուսաւորուի բարձրանալով . ամբողջովին կանոնաւոր է , իւր երկու ծայրերն գրեթէ հորիզոնին կը դաչին և կ'երկարածին արևելքէն յարևմուտս , ցորճափ բարձրանայ օդերկոյթն : Ամբողջութիւնն կը ներկայացնէ հազիւ մենածէ գոյն մը , կանաչկէկ , ըստ բաւականին

նման դեռատի տնկոյ մը որ բուսած է հովանոյն մէջ, հետի արեգական տկնարկներէն: Լուսնոյ փայլն գեղին կ'ե, բեւի այդ փափուկ գոյնին քով, խիստ ախորժելի աչաց, որոյ վերայ բառերն չեն կրնար գողափար մը տալ:

«Այդ կամարին լայնութիւնն կրնայ հասնիլ ծիրանի գօտւոյն եռապատկին, որ վեհաշուք կերպիւ վեր կը բարձրանայ, պարզելով մի անզուգական տեսարան, որոյ վերայ չկարէ մարդ գողափար մը ստանալ ի գիր առնելոյ համար:»

Վերադառնանք Թէկէքօֆի,

24 փետրուարին, Բաեէն հաղորդեց նաւաստեաց այն յատակադիծն, զոր Վէյթթիլի գնդապետին հետ պատրաստած էր ինք:

Որոշուած էր թէ նաւը լքանելէ առաջ երեք արշաւանքներ պիտի ընէին բալխիրով դէպ յ'երկիրն Ֆրանսու-ժօգէֆի. նախ պիտի չրջէին հիւսիսակողմն, ապա արեւմտեան կողմն, վերջապէս երկրին ներքնակողմն: Սոյն զանազան ճանապարհորդութիւնք վեց կամ եօթ շաբաթ պիտի տևէին մարտ ամիսէն սկսեալ, յետ որոյ զԹէկէքօֆ լքանելով սառցոյներուն մէջ, պիտի ընեն ին նոքա հարաւային ճանապարհն:

Ամէն ոք ուզեց մասնակցիլ առաջարկեալ ուղևորութեանց, Բաեէն որոշեց որ խուզարկիչ մարմինն բաղկանայ իր անձէն, երկու թիւօլցիներէն և չորս նաւաստիներէն:

Այդ վայրկեանէն սկսեալ, այլ եւս պաշարը խնայողաբար գործածելու վիճակին մէջ չգտնուեցան: Կրնային գործածել իրենց պահած 200 գինւոյ շիշերն, գլանիկներն և ծխախոտն: Գետնախնձորն սառած էր և ամէն ոք ըստ իւր հաճոյից կրնար գործածել վառե-

լիք նիւթերն:

Այն վայրկեանին յորում հոգիք ազատեալ նեղացուցիչ անձկութիւններէ, կ'սկսէին հրճուիլ, վրայ հասաւ Քոնչմեքենավարին տարածած և ողորակ մահն:

Փեարվարի վերջերէն ի վեր, իւր հիւանդութիւնն ահաւոր յառաջդիմութիւններ ըրած էր, իւր մարմինն ամբողջովին անդամալուծեալ՝ տկարացած էր, և սակայն կը սղահէր յինքեան մօտալուտ ապագինման մէջ յոյսը: Ճանապարհորդութեան գողափարն երբ լսեց, ինք ևս առաջարկեց մասնակցիլ այդ արշաւանաց:

Մարտի առաջին աւուրց մէջ հոգեվարքն վրայ հասաւ, բարձան իրմէ իւր վշտաց գիտակցութիւնն, զառանցանաց մատնուեցաւ, իր լեզուն հիւանդութեամբ հիւծեալ, չէր կրնար այլ ևս արտասանել վանկ մի և իւր կոկորդէն դուրս կ'ելնէր խուլ և անընդհատ մըռնչիւն մը: Մի քանի օրէն վերջը մեռաւ: Յաջորդ գլխոյ մէջ պիտի տեսնենք թէ՛ ինչպէս նա թաղուեցաւ ի վիզէք կղզին:

Մ. Գ. ՄՕՋԵԱՆ

(Շարունակելի)

ԿՈՄՍ ՄՈՆՎ ԱԼ

Վ. Է. Պ. Ա. Ն. Տ. Ի. Պ.

Հեղինակ — Բ. ՎԻԹԱԼ

Թարգմանեց

ՅՈՒՂ. Խ. ՇԱՀՈՒՄԵԱՆ

Սոյն հետաքրքրաշարժ և գեղեցիկ վիպասանութիւնն որ երկու հատորէ կը բաղկանայ, կը վաճառի հանդիսաւորաբար տունն, ի գին 10 դահեկան:

Մօտ օրէն ի լոյս
կրնձայուի Մ. Աճնեա-
նի “ Օսմանեան Պատ-
մութեան , , Բ. հատորն
եւ Մ. Մամուրեանի
“ Իրաքամութիւնն , ,
երկրորդ անգամ տը-
պագրեալ :

ՍԻՄՈՆ ԳԱԲԱՍՅԱՆ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Ընտիր Գրուածոց

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ՄԱՏԵՆԱԴՐԱՅ

Հանդիսիս Տպարանէն ի լոյս ընծա-
յուած սոյն դատագիրք կը պարունակէ
ազգային և օտար հեղինակաց հատըն-
տիր գրուածներ , մեծաւ մասամբ նոր ,
գրագիտական գլխաւոր կանոններ ,
հակիրճ կենսագրութիւններ , և այլ
կարեւոր ծանօթութիւններ , այնպէս
որ կրնայ ըսուիլ թէ հայ մանկւոյն
մտաւոր զարգացման գերազանց օժան-
դակ մ'է այս նոր հրատարակութիւն :

Գին 7 1/2 դահեկան

Կեդրոնատեղին է Բիւզանդ Պօզա-
ճեանի կեդրոնական գրատունն , Կ.
Պոլիս , Պահճէ Գ. րոտ , Բիւզիւքեան դե-
ղարանի գէմ : Կը գտնուի նաև բոլոր
հայ գրաւաճառաց քով :

—→→→00←←←—

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԹԻԻ 18 ՀԱՆԵԼՈՒԿԻ
ԱՌԻ , ԱՌԻ , ԱՌԻ , ԱՌԻ

—

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԹԻԻ 19 ՀԱՆԵԼՈՒԿԻ
ՊԱՐ - ԱՊ — ՊԱՐԱՊ

—

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԹԻԻ 20 ՀԱՆԵԼՈՒԿԻ
ԲԱՆԱԿ

—

Լուծումն քիւ 20 Հանգուկի
ՈՒՐԱՐ

—

Լուծումն քիւ 21 Հանգուկի
ՍԱՆԴՈՒԽ

—→→→00←←←—

ԾԱՂԻԿ ՄԱՆԿԱՆՑ

Կը հրատարակուի տետր առ տետր 16 էրեսէ
բաղկացեալ 15 օրը միանգամ Տարեկան գինն է
կանխիկ 30 դ. արծ. մէճիս Պօլսոյ համար : — Գա-
ւառաց համար 40 դահեկան 4 բուրջի Ռուսաս-
տանի համար : — Մէն մի տետրակին գինն է
50 փարպ :

Բաժանորդագրութեան տեղերն են՝ Կ. Պոլիս
Էսկի Ջապթիէ ճատաէսի , Թիւ 61 . Հանդիսիս
Խմբագրատունը . — Կամուրջի գլուխ՝ Զրաւաճառ
Պօղոս և Յակոբ աղայից Խանութները :
Ագրիանուպոլիս . — Արամ էֆ. Սըվաճեան .
Ատանա . — Պետրոս էֆ. Ուրֆալեան .
Գահիբէ . — Յաւաջղիմատէր ընկերութիւն .
Երզնկա . — Գրիգոր էֆ. Տէր Գաբրիէլեան .
Եօզկաթ . — Միհրան էֆ. Քիւրքեան .
Զմիւռնիս . — Ուսու. մասինրաց ինկերութիւն .
Թիֆլիզ . — Մեծ Խմբ. Աղբիւք Հանգիսի .
Կարին . — Մեծ Խմբ. Էֆ. Համաճեան .
Մէրսին . — Գրիգոր էֆ. Սարգսեան .
Մանիսա . — Մանուկի Ուսու. մասինրաց Բնկ.
Մարտա . — Յ. Թ. Էֆ. Գալսեան .
Նիկոմիդիոս . — Յակոբ էֆ. Տէր Ապրեան .
Ռօտոմիդ . — Սուբէն էֆ. Գոյանճեան .
Սամսոն . — Միհրան էֆ. Քիւրքեան .
Սերաստիս . — Միհրան էֆ. Թաճեան .
Սիմֆերօք . — Արժ. Օգոսէնարոս քնյ. Կօպուկճեան
Տրապիզոն . — Նշան էֆ. Կալպաճեան .
Օրտու . — Մեծ. Յակոբոս էֆ. Արալեան :

ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ Ա. ՍԱՔԱՅԵԱՆ

ՊԱԳՐԻՉ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ Կ. Պօլիս , Էսկի Ջապթիէ : Կառավարի քիւ 61